HUNGARIAN RESEARCH CENTRE FOR LINGUISTICS

HUN-REN
Magyar Kutatási Hálózat

Mérföldkövek a ChatGPT-ig

Dr. Yang Zijian Győző

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont
yang.zijian.gyozo@nytud.hun-ren.hu

A conTEXT konferencián,
Ahol a jövő most vár,
A technológia és a tudomány
Egy új, izgalmas világot tár.

A conTEXT konferencián,
Ahol a tudás hatalom,
Ott a helyem én is,
Ahol a jövő formálódik.

Miről lesz szó?

- Nyelvtechnológia története (röviden)
- Neurális nyelvtechnológia fontosabb mérföldkövei
- Nagy nyelvi modellek
- ChatGPT
- Magyar kutatások a nagy nyelvi modellek területén

Nyelvtechnológia története

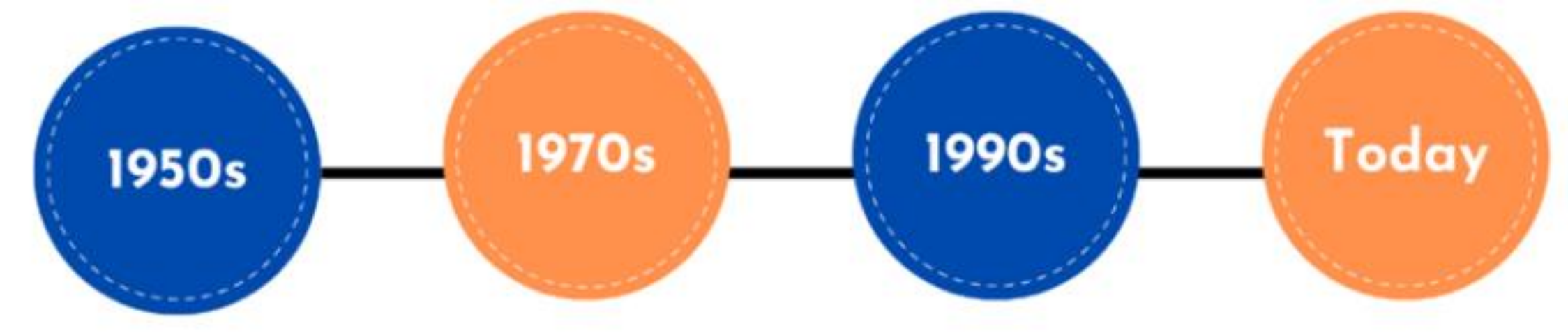

Modern számítógép megjelenése

Gépi fordítás

Turing teszt

Nyelvtechnológia története

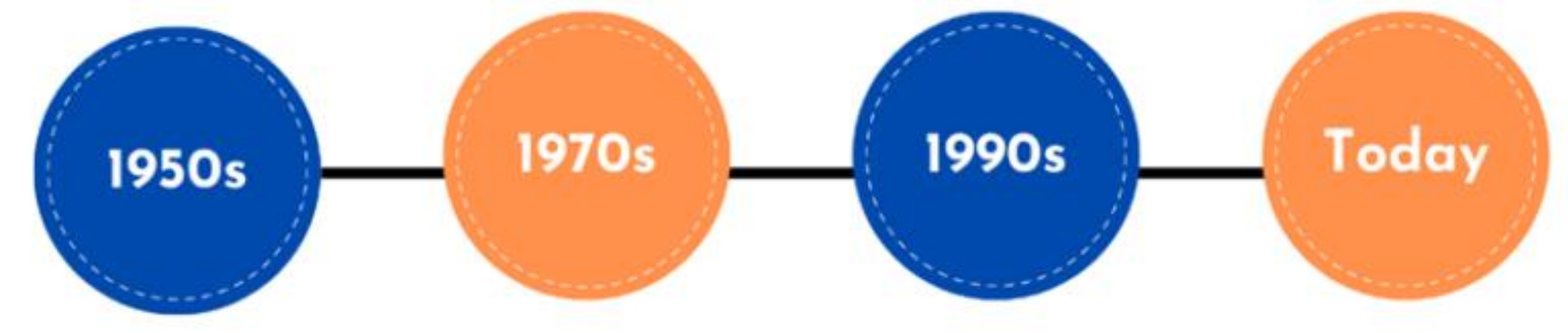

Modern számítógép megjelenése

Gépi fordítás

Turing teszt

Szabályalapú megoldások

ELIZA

Szemantikus hálók, Ontológiák

Szabályalapú gépi fordítás

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

- **Mondat szegmentálás**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A piros cicám alszik .

- **Mondat szegmentálás**
- **Tokenizálás**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A piros cica alszik .

- **Mondat szegmentálás**
- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A [DET] **piros** [ADJ] **cica** [NOUN] **alszik** [VERB] **.** [PUNCT]

- **Mondat szegmentálás**
- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A [DET] **piros** [ADJ][Nom] **cica** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
alszik [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

- **Mondat szegmentálás**

- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**
- **Morfológiai elemzés**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A [DET] **piros** [ADJ][Nom] **cica** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
alszik [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

↓

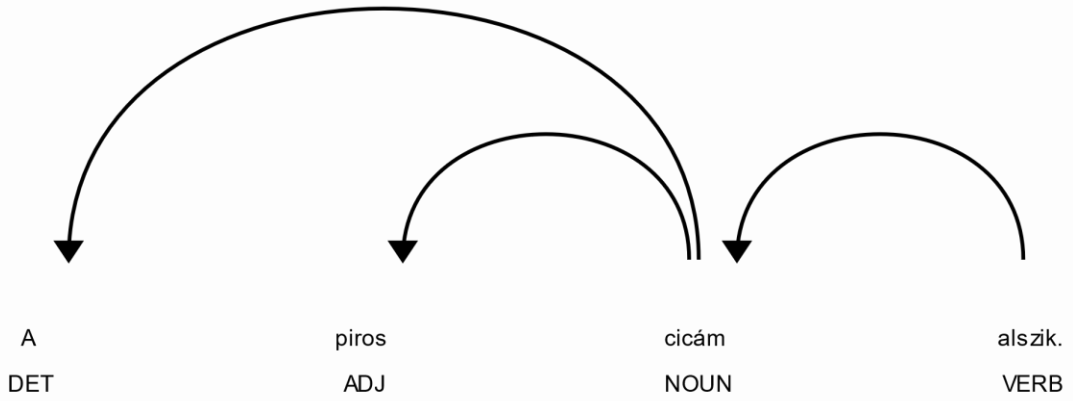

- **Mondat szegmentálás**
- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**
- **Morfológiai elemzés**
- **Szintaktikai elemzés**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A [DET] **piros** [ADJ][Nom] **cica** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
alszik [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

↓

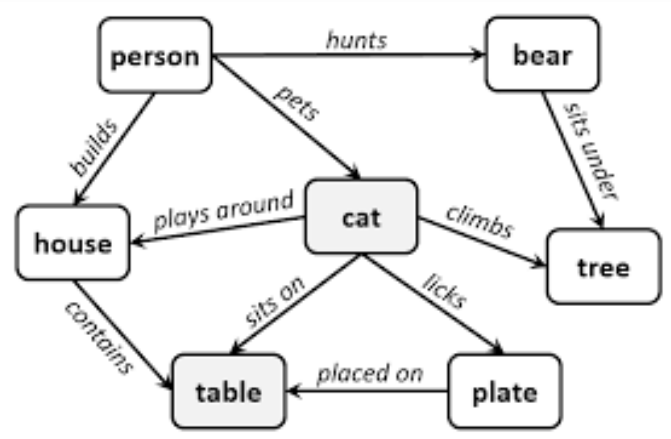

- **Mondat szegmentálás**

- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**
- **Morfológiai elemzés**

- **Szintaktikai elemzés**
- **Szemantikai elemzés**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A [DET] **piros** [ADJ][Nom] **cica** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
alszik [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

↓

The [DET] **red** [ADJ][Nom] **cat** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
sleep [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

- **Mondat szegmentálás**

- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**
- **Morfológiai elemzés**

- **Szintaktikai elemzés**
- **Szemantikai elemzés**

- **Szótár**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

A [DET] **piros** [ADJ][Nom] **cica** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
alszik [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

The [DET] **red** [ADJ][Nom] **my cat** [NOUN]**[Poss.1Sg]**[Nom]
sleeps [VERB]**[Prs.NDef.3Sg] .** [PUNCT]

- **Mondat szegmentálás**

- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**
- **Morfológiai elemzés**

- **Szintaktikai elemzés**
- **Szemantikai elemzés**

- **Szótár**

- **Célnyelvi generálás**

Szabályalapú gépi fordítás

A piros cicám alszik.

↓

A [DET] **piros** [ADJ][Nom] **cica** [NOUN][Poss.1Sg][Nom]
alszik [VERB][Prs.NDef.3Sg] **.** [PUNCT]

↓

My [DET] **red** [ADJ][Nom] **cat** [NOUN]**[Poss.1Sg][**Nom]
sleeps [VERB]**[Prs.NDef.3Sg] .** [PUNCT]

- **Mondat szegmentálás**
- **Tokenizálás**
- **Lemmatizálás**
- **Szófaji elemzés**
- **Morfológiai elemzés**
- **Szintaktikai elemzés**
- **Szemantikai elemzés**
- **Szótár**
- **Célnyelvi generálás**

Nyelvtechnológia története

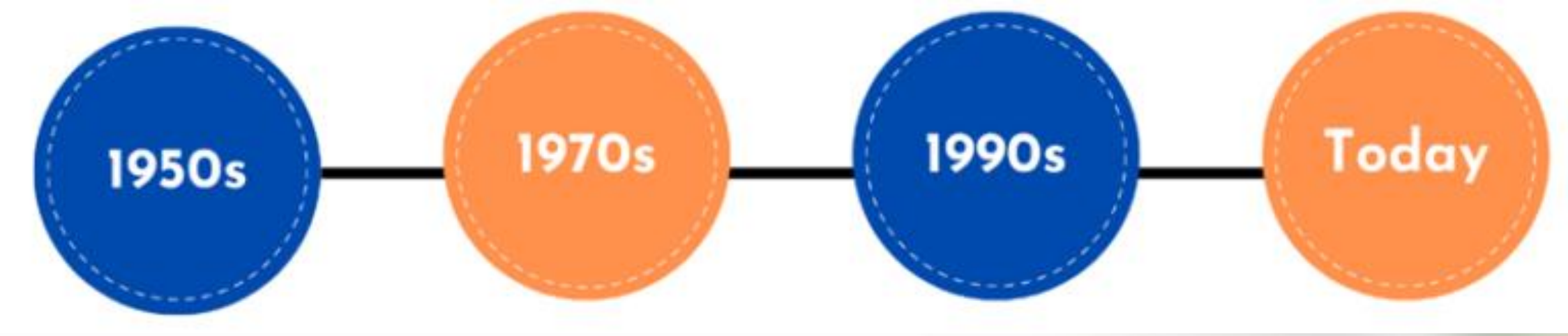

Modern számítógép megjelenése

Gépi fordítás

Turing teszt

Szabályalapú megoldások

ELIZA

Ontológiák, szemantikai hálók

Statisztikai megoldások

Adatvezérelt tanulás

Statisztikai módszerek

- Elemzők (morfológiai, szintaktikai, névelemfelismerő):
  - Rejtett Markov-modell
  - Viterbi

- Statisztikai gépi fordítás:
  - Naiv Bayes-tétel
  - Fordítási modell:
    - EM algoritmus
  - Nyelvmodell:
    - N-gramm modell

Nyelvtechnológia története

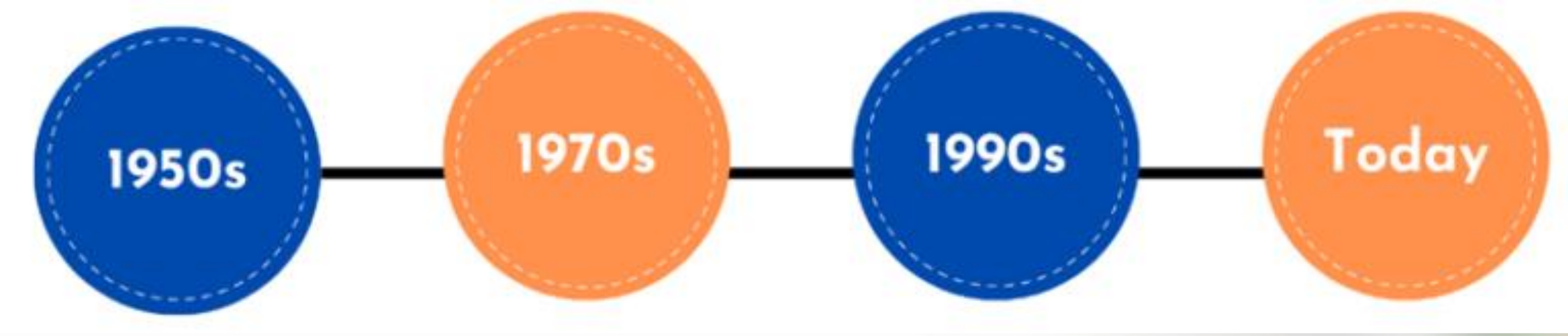

Modern számítógép megjelenése

Gépi fordítás

Turing teszt

Szabályalapú megoldások

ELIZA

Ontológiák, szemantikai hálók

Statisztikai megoldások

Adatvezérelt tanulás

Neurális megoldások

Szóbeágyazás
(word embedding)

- Mikolov és mtsai.
- Google, 2013
- Word2vec

- A szavak a környezetükkel jellemezhetőek

- Neurális nyelvmodell

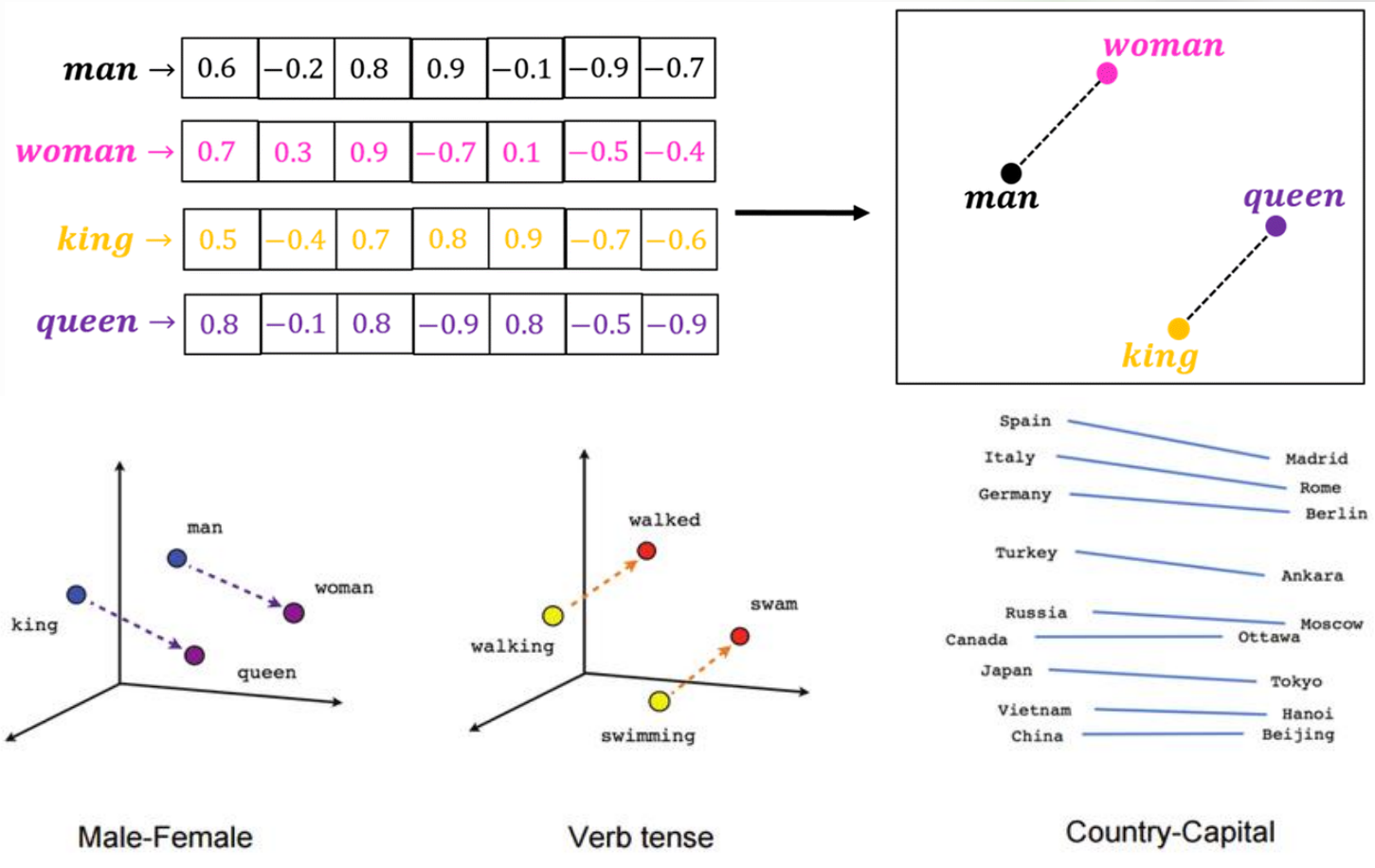

Transzformer modell

- Vaswani és mtsai.
- Google, 2017
- Enkóder – Dekóder architektúra
- Figyelmi mechanizmus
  - Adott szövegben lévő szavak egymáshoz képesti viszonya
- Környezetfüggő reprezentáció
- Párhuzamos feldolgozás

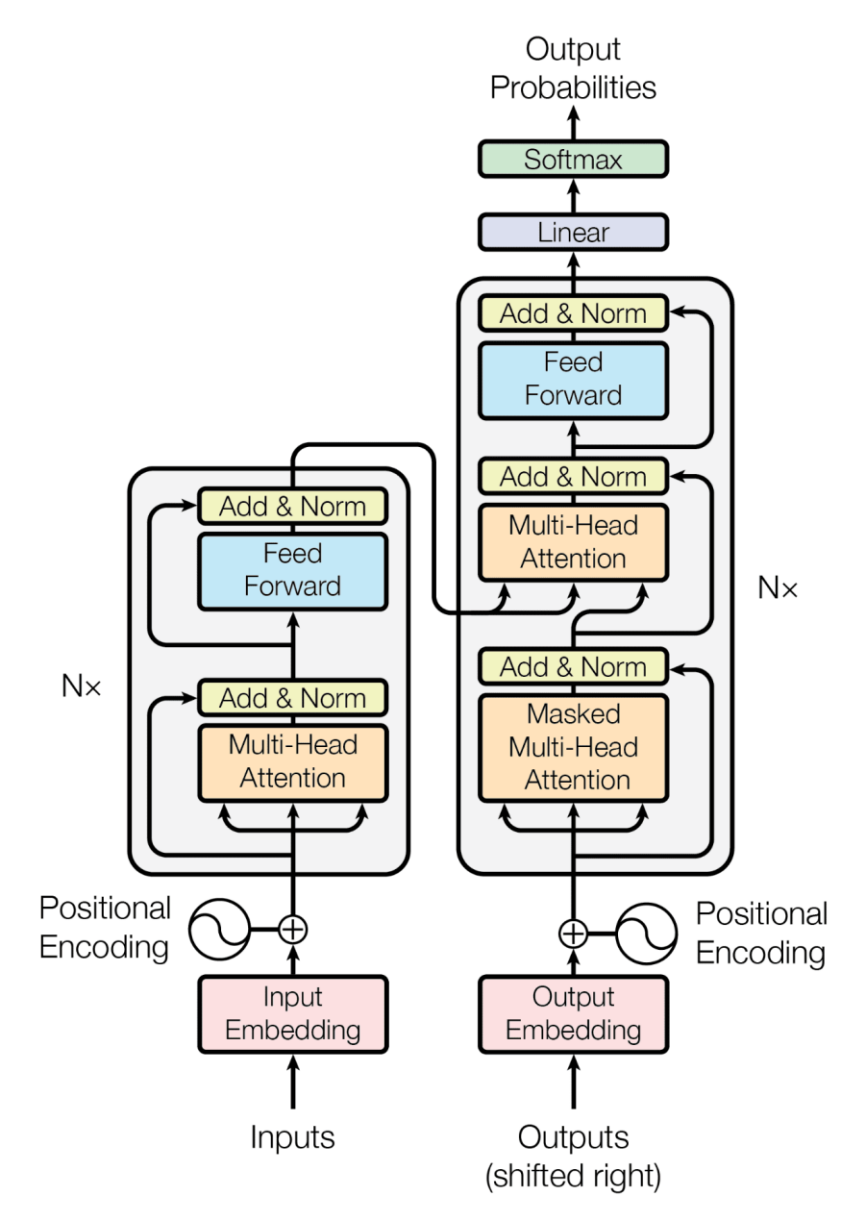

Előtanítás – Finomhangolás

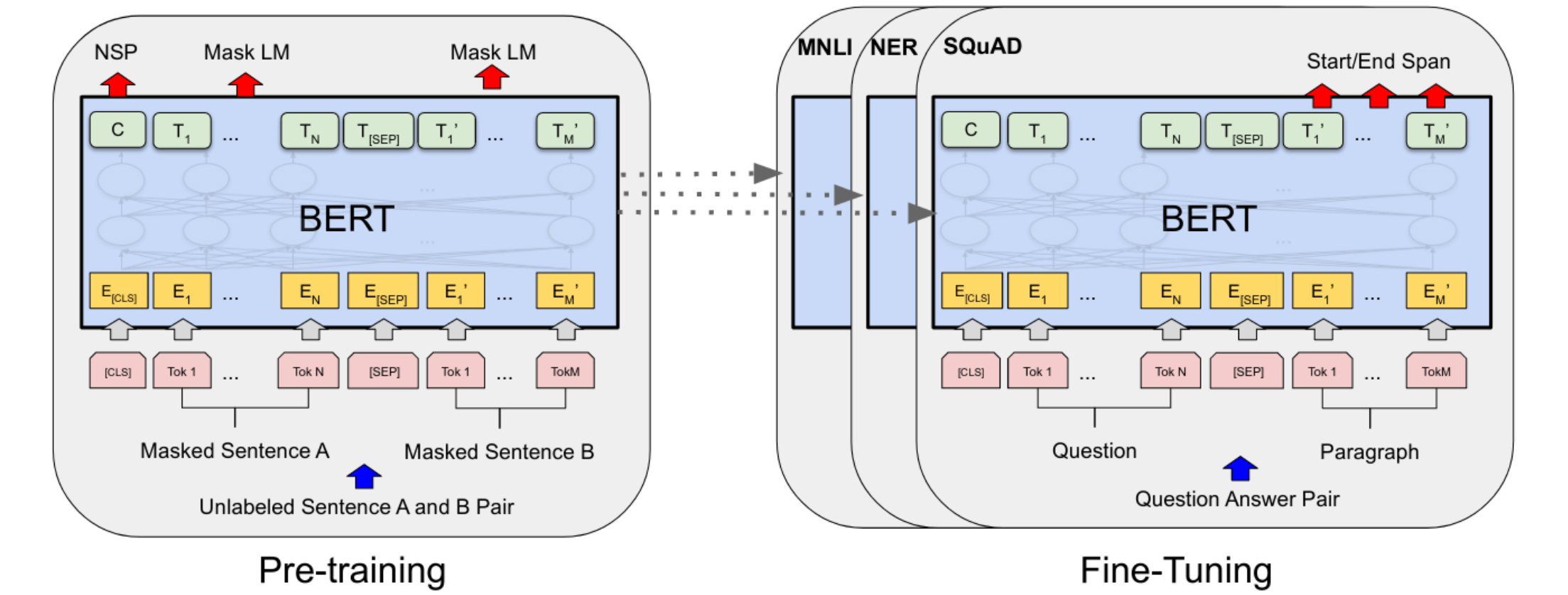

Előtanítás – Finomhangolás

- Általános nyelvi tudás
- Nagy mennyiségű adat
- Nagy erőforrásigény

- GPT-3/GPT-4

- Feladat-specifikus tudás
- Kevés adat
- Kisebb erőforrásigény

- ChatGPT

Nagy nyelvi modellek

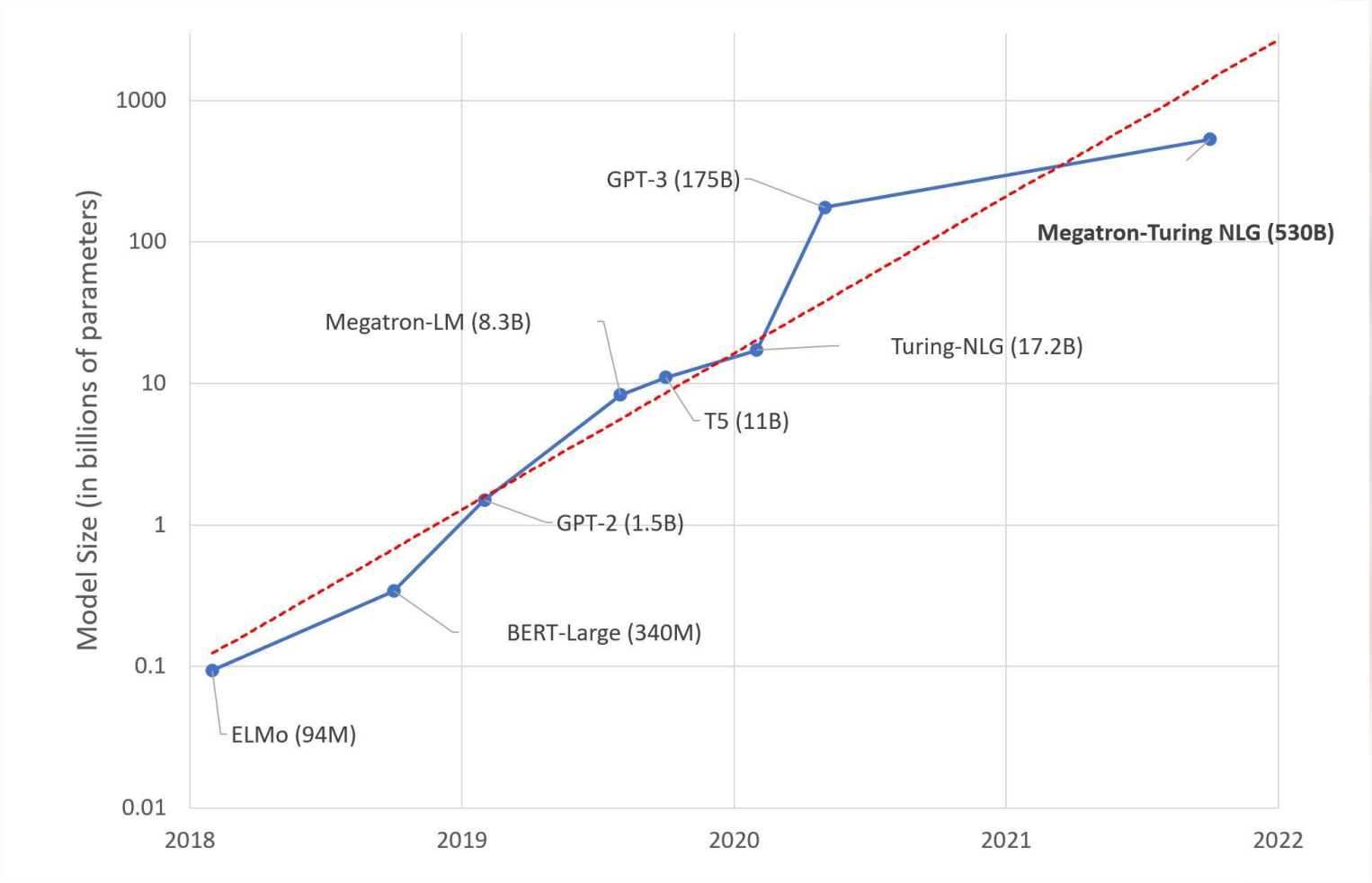

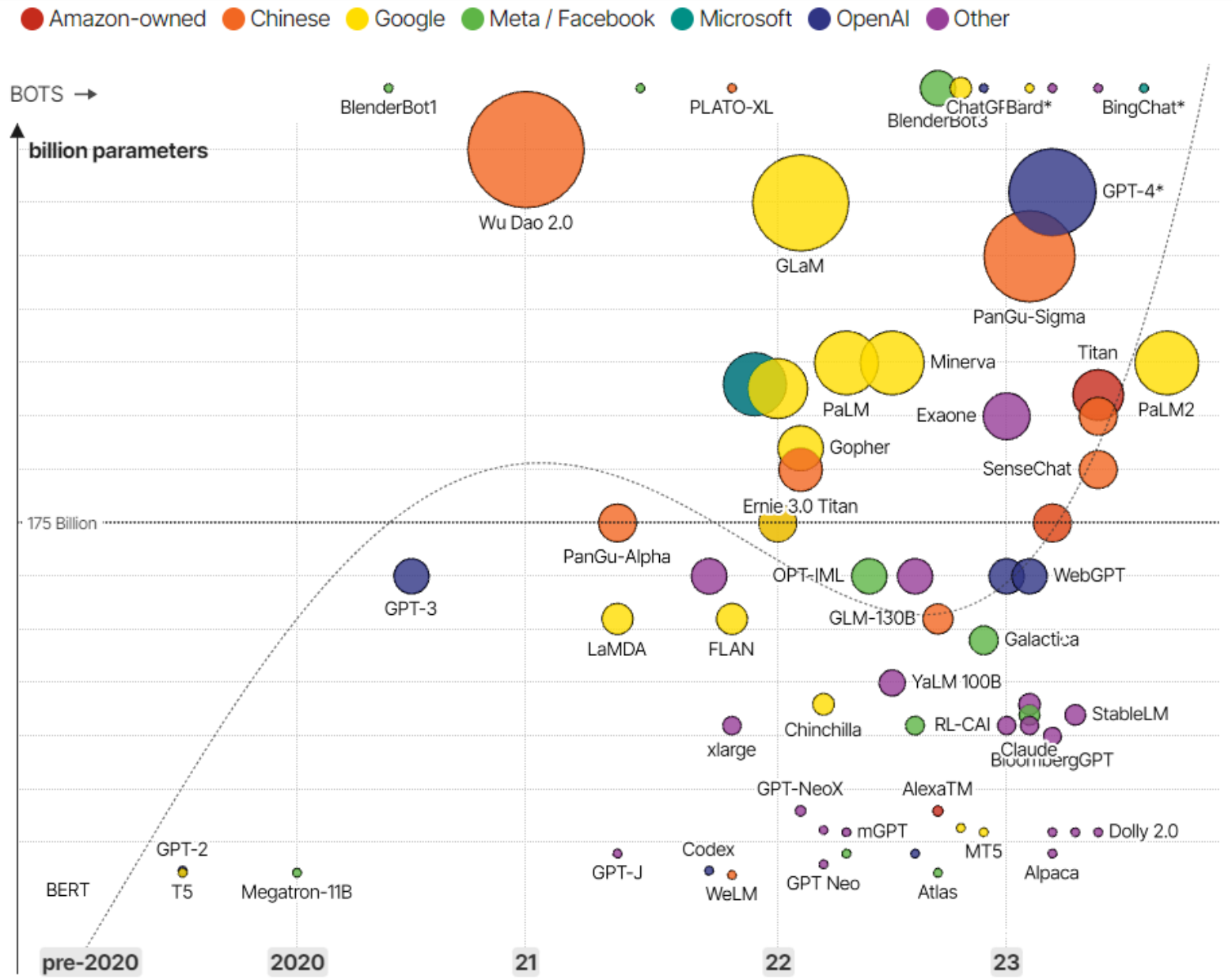

David McCandless, Tom Evans, Paul Barton
Information is Beautiful // May 2023

source: news reports, LifeArchitect.ai
* = parameters undisclosed // see the data

MADE WITH VIZsweet

Nagy nyelvi modellek

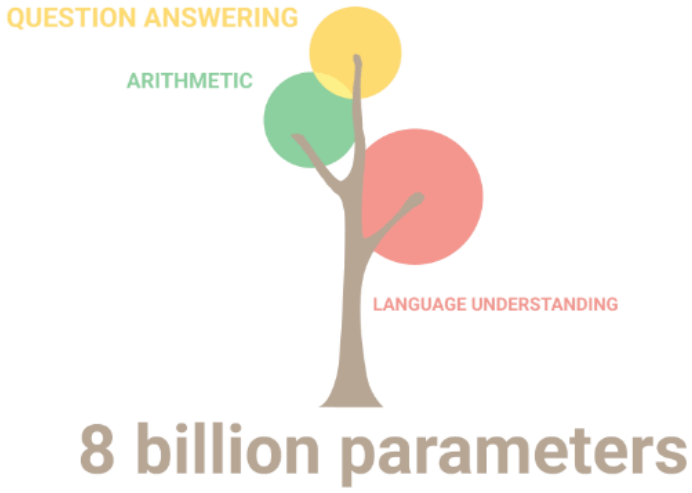

Default (GPT-3.5)

Írj egy előadás vázlatot, amit a conTEXT konferencián fogok előadni! A téma: Mérföldkövek a ChatGPT-ig

Természetesen, örömmel segítek egy előadásvázlat elkészítésében a "Mérföldkövek a ChatGPT-ig" témában a conTEXT konferenciára. Az alábbiakban találsz egy vázlatot, amely segíthet strukturálni az előadásodat:

I. Bevezetés

A. A mesterséges intelligencia fejlődése

1. Az MI történeti áttekintése

2. A gépi tanulás térhódítása

II. Első generációs Chatbotok

A. ALICE és ELIZA: Az első lépések

B. Korlátok és kihívások

1. Korlátozott szókincs és kontextus

2. Szabályalapú rendszerek

III. A neurális hálózatok korszaka

A. Deep Learning és a nyelvi modellek

Regenerate

Send a message

ChatGPT can make mistakes. Consider checking important information.

ChatGPT a kulisszák mögött

- OpenAI
- GPT – Generative Pretrained Transformer
- GPT-3 (175 milliárd paraméter) és GPT-4 (1,76 billió paraméter)
- Csak dekóder
- Következő szó prediktálása (Causal Language Modeling)

- Promptolás
  - prompting, prompt tuning, prompt engineering

Promptolás vs. finomhangolás

- Finomhangolás: előtanított nyelvmodell tovább **tanítása** specifikus feladatra.
  - Pl. szentimentelemzés:
  - Szöveg: Boldog vagyok! → Osztálycímke: pozitív
- Promptolás: nincsen tanítás, a prompt egy kiindulási/előzmény szöveg, ami alapján a modell folytatja a generálást.
    - Input:
      - Vidám vagyok = pozitív
Szomorú vagyok = negatív
Boldog vagyok =
    - Output:
      - pozitív

Promptolás

Zero-shot

- Bemenet:
  - Add meg a következő mondat szentimentjét: Vidám vagyok!
- Kimenet:
  - pozitív

Few-shot

- Bemenet:
  - Boldog vagyok! = pozitív
    Szomorú vagyok. = negatív
  - Add meg a következő mondat szentimentjét:
    Vidám vagyok! =
- Kimenet:
  - pozitív

Utasításkövető GPT (InstructGPT)

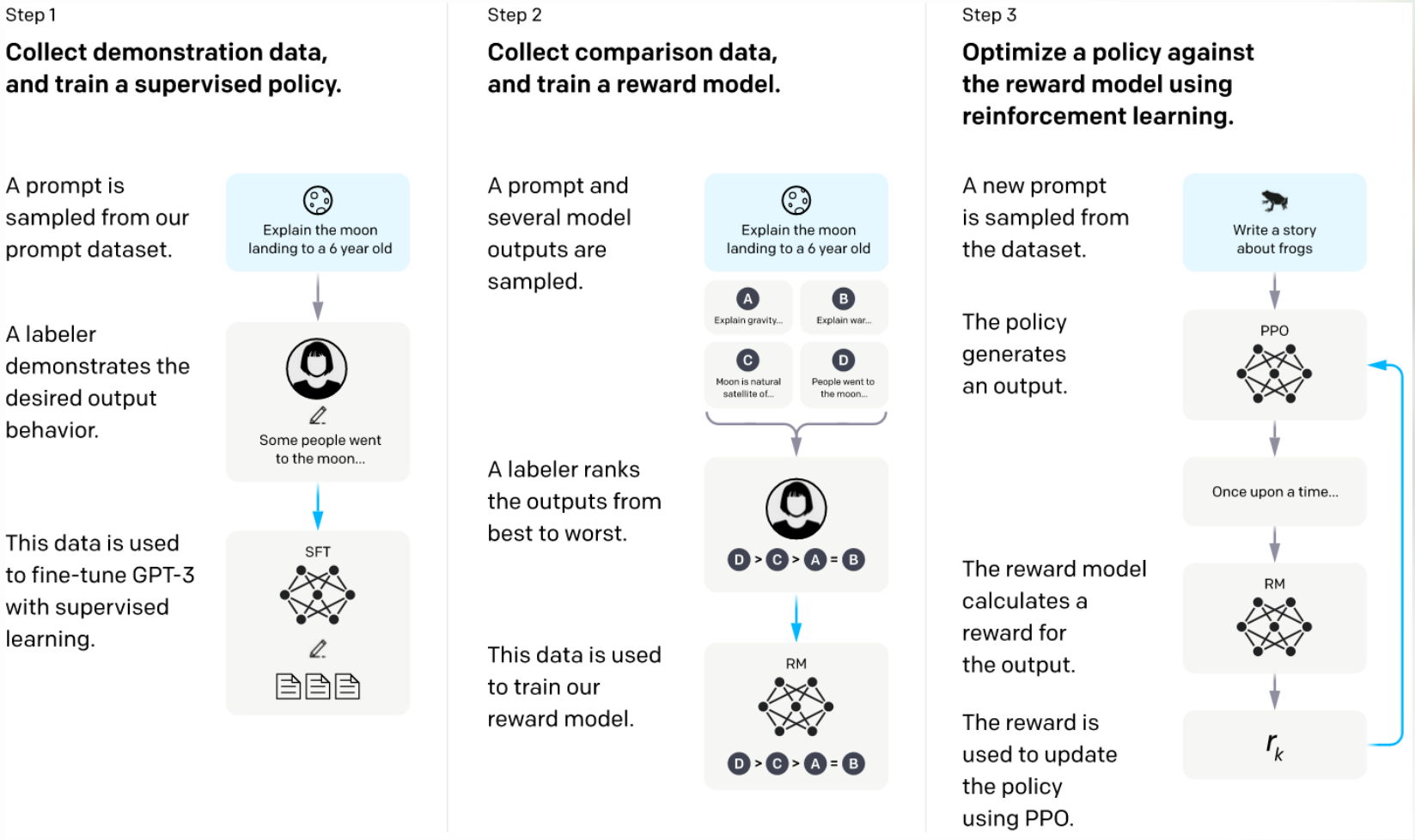

Utasításkövető GPT (InstructGPT)

0. Nagy nyelvi modell

Utasításkövető GPT (InstructGPT)

0. Nagy nyelvi modell
1. Nyelvmodell finomhangolása felügyelt tanulással
   - Utasítások/kérdések és válaszok

Utasításkövető GPT (InstructGPT)

0. Nagy nyelvi modell
1. Nyelvmodell finomhangolása felügyelt tanulással
   - Utasítások/kérdések és válaszok
2. Emberi visszajelzések gyűjtése és jutalom modell (reward model) tanítása
   - A modell válasza jó-e vagy mennyire jó

Utasításkövető GPT (InstructGPT)

0. Nagy nyelvi modell
1. Nyelvmodell finomhangolása felügyelt tanulással
   - Utasítások/kérdések és válaszok
2. Emberi visszajelzések gyűjtése és jutalom modell (reward model) tanítása
   - A modell válasza jó-e vagy mennyire jó
3. Nyelvmodell tovább finomhangolása a jutalom modellel és a megerősítéses tanulással

Magyar nyelvű nagy nyelvi modellek

Magyar nyelvű nagy nyelvi modellek

- HILANCO GPTX:
  - 6,7 milliárd paraméteres
  - angol-magyar
- PULI GPT-3SX:
  - 6,7 milliárd paraméteres
  - magyar
- PULI GPTrio:
  - 7,7 milliárd paraméteres
  - magyar-angol-kínai

Magyarnyelvű tanítóadat: ~41 milliárd szó

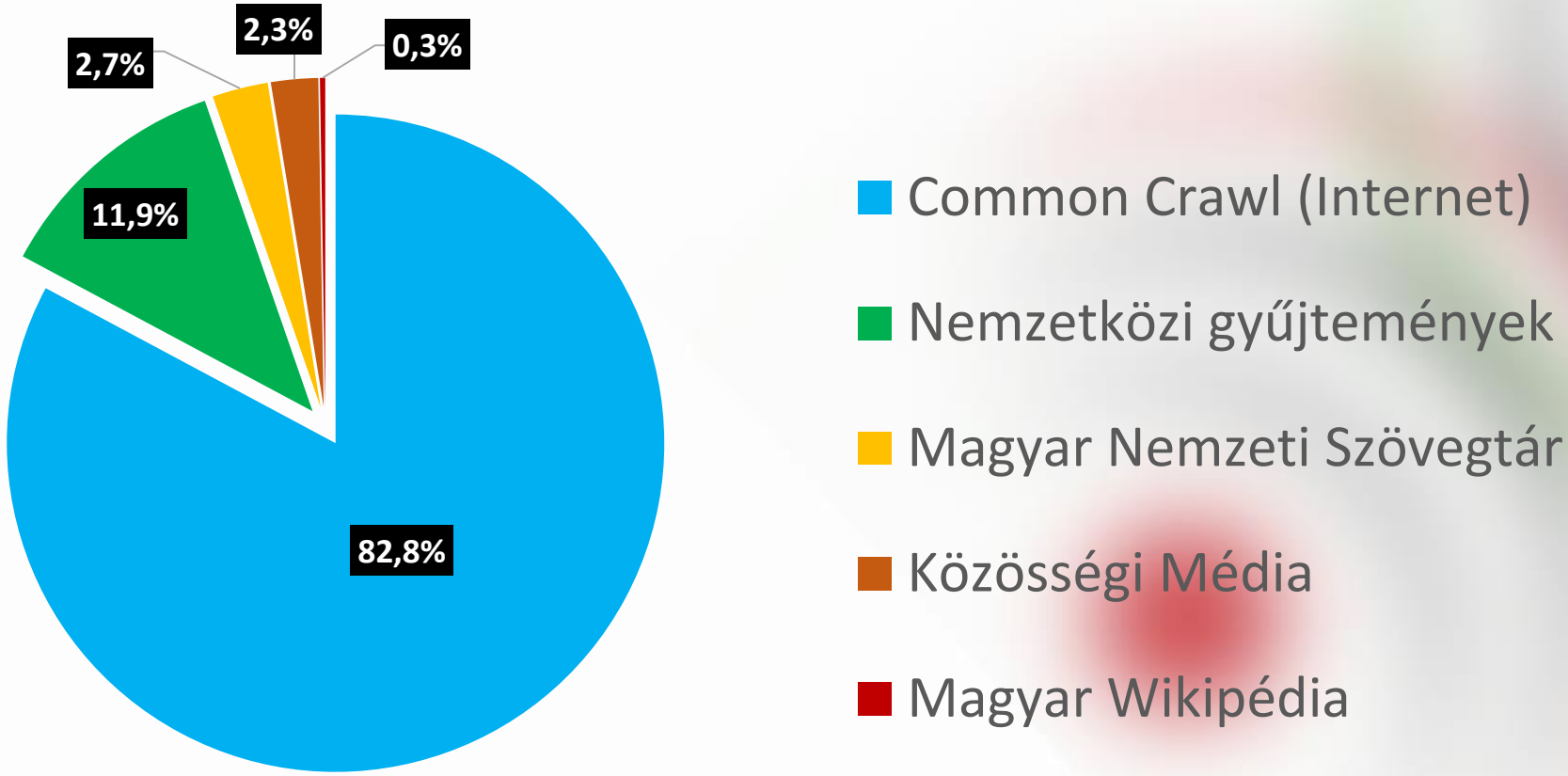

Háromnyelvű tanítóadat: >150 milliárd szó

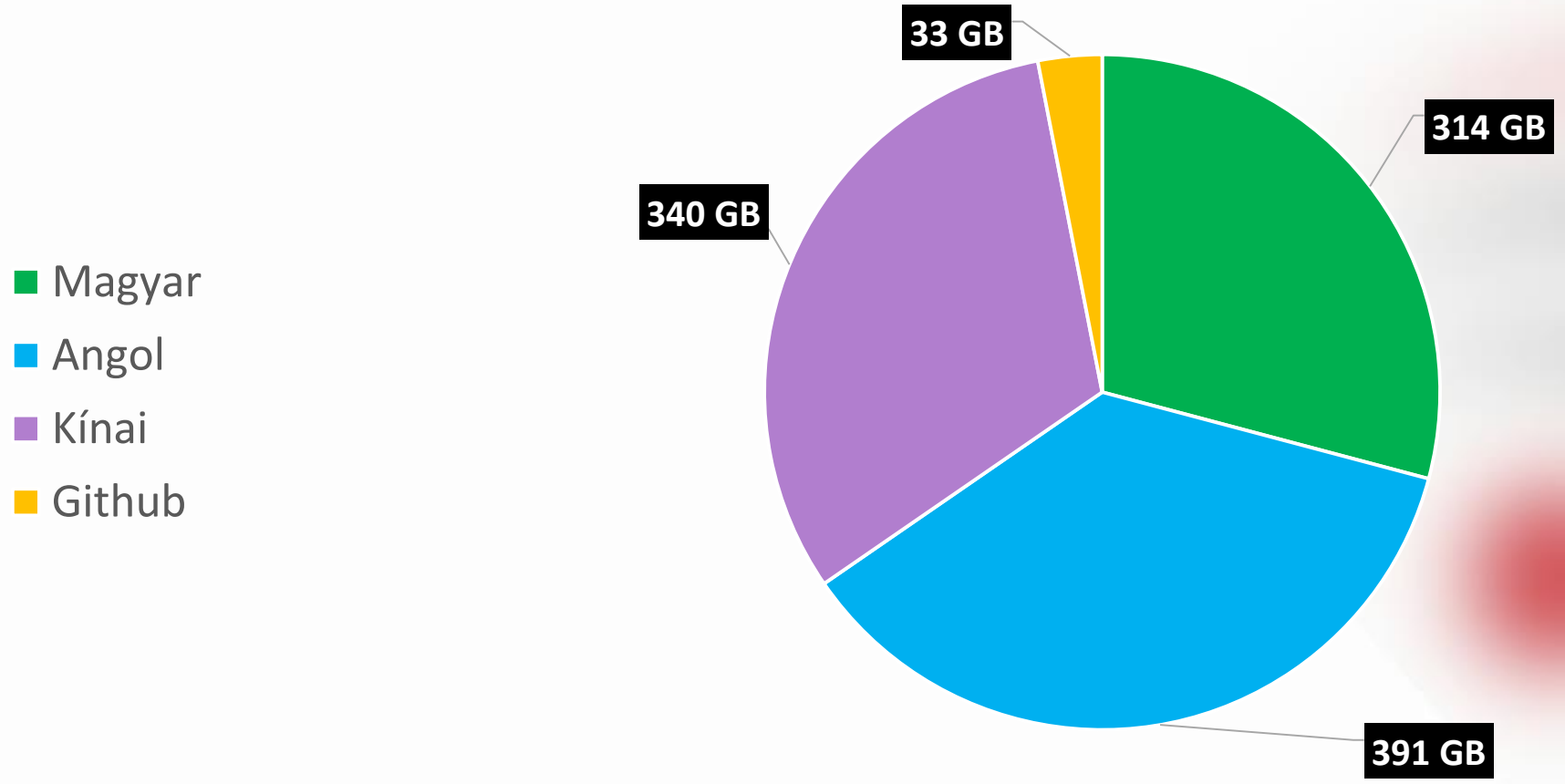

PULI vs GPT-3

PULI
(ParancsPULI)
~7 milliárd paraméter
~150 milliárd szó
~40 milliárd magyar szó
~2000 látogató

GPT-3
(ChatGPT)
~175 milliárd paraméter
~400 milliárd szó
~130 millió magyar szó
>100 millió látogató

ParancsPULI (6000 prompt)

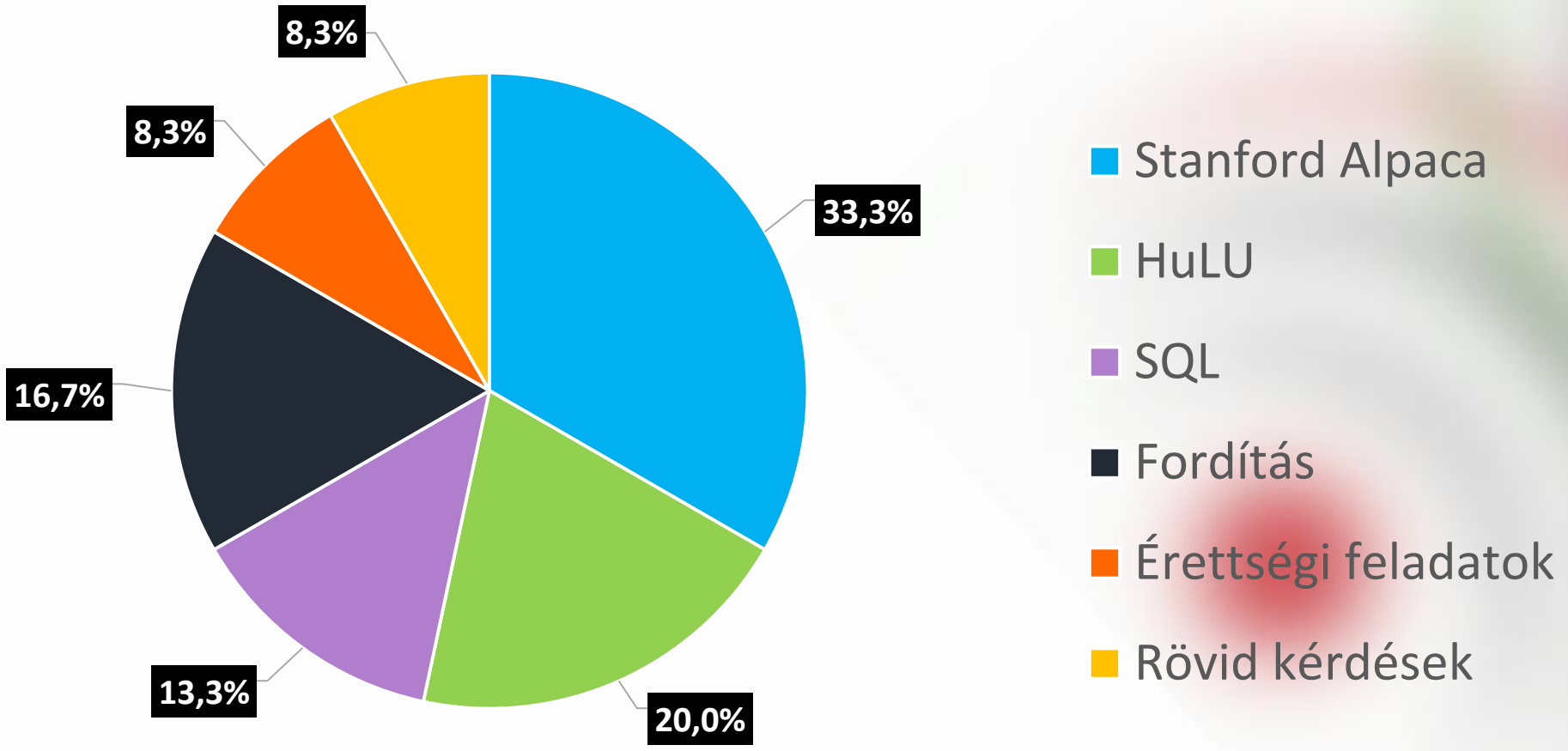

https://juniper.nytud.hu/demo/parancspuli